

EVOLUTIE VAN DE WERKZAAMHEID

Hoofdstuk 2

Tom Vandenbrande

In 1999 groeit het aantal werkende Vlamingen nogmaals met 36 500 personen, waardoor de werkzaamheidsgraad op 62,6% ligt. Positief is dat veel groepen in een minder gunstige positie, zoals vrouwen, laaggeschoolden en 55-plussers, hiervan konden genieten. Bovendien werd het beschikbare arbeidsvolume over steeds meer werkenden verdeeld. De keerzijde is dat deze banengroei werd gerealiseerd door een aanhoudende groei van flexibele arbeidscontracten. Het aantal tijdelijke arbeidskrachten nam sterk toe, en ook het aandeel van deeltijdarbeid werd groter.

1 *Een groei met 36 500 werkenden tussen 1998 en 1999*

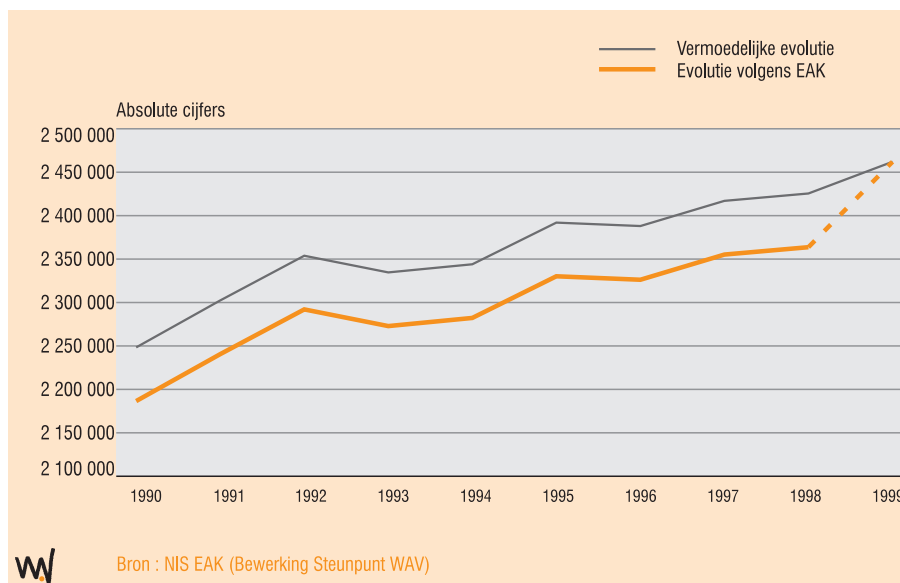
Het aantal werkenden wordt het best bepaald aan de hand van de Enquête Arbeidskrachten (EAK). Deze enquête heeft het voordeel dat de resultaten een internationale vergelijking toelaten, en dat een coherente tijdreeks kan worden geconstrueerd. Hfdst. 5

De dikke lijn in figuur 2.1 illustreert de evolutie van de werkzaamheid in Vlaanderen volgens de EAK. Het bilan is vrij positief, met uitzondering van de lastige periode van laagconjunctuur tussen 1992 en 1994. In de hieropvolgende periode, 1994-1998, nam het aantal werkende Vlamingen echter toe met ongeveer 100 000 personen (of 4%). Het meest recente jaar, 1998-1999, zou volgens deze enquête eveneens goed zijn voor een groei met 100 000 werkenden. Deze spectaculaire evolutie is vrij onwaarschijnlijk, en in belangrijke mate het gevolg van een tijdreeksbreuk, veroorzaakt door twee wijzigingen in de organisatie van de EAK: de overschakeling naar een continue enquêtering en een herziening van de vragenlijst. Wanneer we het effect van de nieuwe vragenlijst uitzuiveren, dan blijkt dat de werkzaamheid in Vlaanderen tussen 1998 en 1999 niet is toegenomen met 100 000 eenheden, maar wel met 36 500 personen (of 1,5%). We reconstrueren voor de grote aggregaten deze evolutie, geïllus-

treerd met de dunne lijn in figuur 2.1. Over de correctie van deze tijdreeksbreuk vind je meer in de methodologische bijlage.

Figuur 2.1

Evolutie van het aantal werkende inwoners (15-64 jaar), volgens de Enquête Arbeidskrachten (Vlaams Gewest; 1990-1999)

2 *Vooraf meer werkende vrouwen en ouderen*

De groei van de werkzaamheid werd integraal bij de vrouwelijke bevolking gerealiseerd. Het aantal werkende mannen bleef ongeveer stabiel, net als tijdens de voorgaande jaren.

Naar leeftijd stellen we bij de drie grote categorieën een toename van het aantal werkenden vast. Deze groei is echter kwantitatief veel groter bij de middengroep en bij de ouderen dan bij de jongeren. De meest opvallende vaststelling is de groei van het aantal laaggeschoolde werkenden. Terwijl deze groep tijdens de afgelopen periode een voortdurende daling kende,

Hfdst. 3 stellen we tussen 1998 en 1999 een trendbreuk vast. Deze evolutie stemt overeen met het succes van het PWA-stelsel en andere activeringsmaatregelen in deze periode. Verder zal ook het regulier circuit door de aanhoudende hoogconjunctuur en de krapte op de arbeidsmarkt deze groep steeds meer moeten aanspreken.

Tabel 2.1

Evolutie van de werkzaamheid bij de bevolking tussen 15 en 64 jaar, naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 1996-1999)

	1996	1997	1998	1999	99/98 (n)	99/98 (%)
Totaal EAK	(2 326 200)	(2 355 200)	(2 363 800)	2 462 000	(+98 300)	(+4,0)
Totaal nieuwe methode	2 388 000	2 417 000	2 425 500	2 462 000	+36 500	+1,5
Mannen	1 433 400	1 431 900	1 422 700	1 421 500	-1 200	-0,1
Vrouwen	954 700	985 200	1 002 800	1 040 500	+37 700	+3,6
15-24 jaar	245 800	232 900	235 700	237 800	+2 000	+0,8
25-49 jaar	1 795 800	1 818 400	1 809 100	1 834 200	+25 000	+1,4
50-64 jaar	346 500	365 800	380 600	390 100	+9 400	+2,4
Laaggeschoold	792 000	778 600	750 300	765 400	+15 300	+2,0
Middengeschoold	893 300	919 400	933 400	934 800	+1 500	+0,2
Hooggeschoold	702 700	719 100	741 800	761 800	+27 500	+3,7

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

3 *Werkzaamheidsgraad groeit van 61,7% naar 62,6%*

Uiteraard heeft deze EAK-tijdreeksbreuk tussen 1998 en 1999 ook een impact op de evolutie van de werkzaamheidsgraad, de verhouding tussen het aantal werkenden en de bevolking op beroepsactieve leeftijd. Om een beeld te krijgen van de werkelijke evolutie van deze belangrijke indicator, berekenen we ook voor de werkzaamheidsgraad een nieuwe tijdreeks.

Tabel 2.2

Evolutie van de werkzaamheidsgraad naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 1996-1999)

	1996 (%)	1997 (%)	1998 (%)	1999 (%)	'99/'98 (ppt)
Totaal reconstructie (15-64 jaar)	60,8	61,5	61,7	62,6	+0,9
Mannen	72,0	71,8	71,4	71,3	-0,1
Vrouwen	49,3	50,8	51,7	53,6	+1,9
15-24 jaar	33,5	32,0	32,7	33,1	+0,4
25-49 jaar	81,5	82,5	82,1	83,5	+1,3
50-64 jaar	35,0	36,6	37,8	38,3	+0,6
Laaggeschoold	44,2	44,1	44,2	45,3	+1,1
Middengeschoold	67,7	68,9	67,9	68,7	+0,8
Hooggeschoold	86,0	86,3	86,2	86,3	+0,1

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

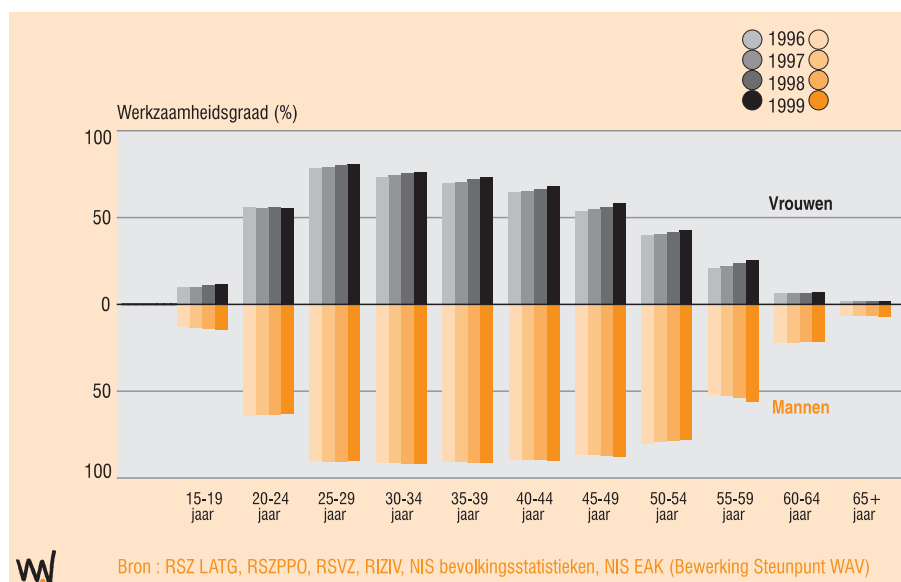
De werkzaamheidsgraad is tussen 1998 en 1999 gegroeid van 61,7% naar 62,6%, een groei met bijna één procentpunt. Deze algemene evolutie verbergt enkele interessante onderliggende tendensen. Zo blijft de kloof tussen *mannen en vrouwen* met rasse schreden kleiner worden. Net als in de vorige jaren bleef de werkzaamheid bij mannen min of meer stabiel, terwijl de werkzaamheid van vrouwen opnieuw sterk vooruitging. Het verschil tussen de werkzaamheid bij mannen en vrouwen is hierdoor op drie jaar tijd met 5 procentpunten verminderd: van 23 ppn. in 1996 tot 18 ppn. in 1999.

Ook bij de laaggeschoolden was er in 1999 voor het eerst een opmerkelijke verbetering van de werkzaamheid. Tijdens dezelfde periode stabiliseert de werkzaamheid bij hooggeschoolden op een hoog niveau. De groei van de werkzaamheid bij laaggeschoolden is zeker en vast een gunstige trendbreuk. Toch blijft het verschil tussen de werkzaamheid van laag- en hooggeschoolden (met ruim 40 ppn.) ook in 1999 nog zeer groot.

Naar leeftijd blijkt de werkzaamheid bij de drie grote categorieën toe te nemen. Toch blijft de groei het grootst bij de middengroep, die reeds het meest participeert op de arbeidsmarkt. De werkzaamheidsgroei bij jongeren en ouderen was minder sterk, maar betekent bij de ouderen wel dat het laagste werkzaamheidsniveau nu al enkele jaren achter de rug ligt en bij de jongeren is het een bevestiging van een trend die tussen 1997 en 1998 werd ingezet.

Figuur 2.2

Evolutie van de werkzaamheidsgraad naar geslacht en leeftijd (Vlaams Gewest; 1996-1999)

Met behulp van administratieve bronnen is er een alternatieve raming van de werkzaamheid(sgraad) mogelijk. Een voordeel van deze methode is dat de evolutie van de werkzaamheidsgraad naar leeftijd veel exacter kan worden geduid. In figuur 2.2 wordt de evolutie van de werkzaamheidsgraad tussen 1996 en 1999 voorgesteld.

De figuur illustreert dat de werkzaamheidsgroei hoofdzakelijk wordt gerealiseerd bij vrouwen, en dit in nagenoeg alle leeftijdsklassen tussen 25 en 59 jaar. De groei is het sterkst bij de vrouwelijke veertigers, en net iets minder in de iets jongere en oudere klassen. Naast de conjuncturele factor, liggen twee mechanismen aan de basis van het feit dat precies bij deze groep een belangrijke werkzaamheids(graad)groei wordt gerealiseerd. Ten eerste zijn een aantal arbeidsmarktmaatregelen een belangrijke motor geweest achter de toegenomen werkzaamheid van vrouwen. Een maatregel als de PWA's heeft laaggeschoolden uit deze leeftijdsgroepen als doelgroep, waardoor hoofdzakelijk deze groep iets beter wordt geïntegreerd op de arbeidsmarkt. Een tweede, vermoedelijk invloedrijkere reden, is het feit dat het aanbod aan arbeidskrachten vooral bij vrouwen ouder dan 35 jaar nog sterk blijft toenemen anno 2000. Wanneer extra arbeidskrachten worden gezocht op een relatief gespannen arbeidsmarkt, heeft deze groep bijgevolg meer kans te worden aangesproken. Voor een bespreking van de determinant van deze ontwikkelingen in het aanbod van arbeidskrachten, het 'participatie-effect', verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Hfdst. 4

Mannen kennen een nagenoeg algemene stabilisatie van de werkzaamheidsgraad.¹ Zeker in de middengroep, tussen 25 en 49 jaar, verandert het aandeel werkenden nauwelijks. Tussen 1996 en 1999 is er bij deze groepen een minuscule groei van de werkzaamheidsgraad gerealiseerd. Bij de jongeren vermindert de werkzaamheid van de groep tussen 20 en 24 jaar, maar neemt deze dan weer toe bij de tieners (15-19 jaar).

Europese richtlijnen richten de schijnwerper de jongste jaren vaak op de lage werkzaamheid bij ouderen. Hoger werd al aangegeven dat de werkzaamheid bij ouderen weliswaar nog steeds op een laag niveau ligt, maar nu reeds enkele jaren toeneemt in Vlaanderen. De opsplitsing van de groep vijftigplussers toont aan dat deze groei niet algemeen is, en vooral gerealiseerd wordt bij de 55- tot 59-jarigen. Bij de zestigplussers is nog nauwelijks iemand aan de slag, en neemt het aandeel werkenden voorlopig ook niet toe. Bij de groep tussen 50 en 54 jaar tekenen de vrouwen een relatief zwakke groei van de werkzaamheidsgraad op, en

Hfdst. 5

1 Bij deze alternatieve WAV-methode om het aantal werkenden te ramen groeit de werkzaamheidsgraad van mannen zeer licht, van 71,0% in 1996 naar 71,5% in 1999. Volgens de gegevens van de (gecorrigeerde) EAK-reeks is er een even beperkte daling, van 72,0% in 1996 naar 71,3% in 1999. M.b.t. de evolutie van de mannelijke werkzaamheidsgraad lijkt een stabilisatie een betere omschrijving van de trend dan een beperkte daling of stijging.

zien mannen, al even opvallend, de werkzaamheid terugvallen. De uitbreiding van het stelsel van 'oudere werklozen' in de tweede helft van de jaren negentig is hier een partiële verklaring voor. Precies in deze leeftijdsgroep werden enkele tienduizenden personen hierdoor op niet-activiteit geplaatst. Waar deze groep voorheen nog inspanningen zou hebben gedaan om een job te zoeken, werd dit nu niet meer van hen verwacht, met als logisch gevolg een daling van de werkzaamheid bij de mannen tussen 50 en 54 jaar.

4 *Flexibiliteit blijft toenemen*

In Nederland wordt vastgesteld dat bedrijven onder invloed van de toenemende schaarste aan arbeid reageren door in toenemende mate werknemers bij intreding een vaste baan en goede arbeidsvoorwaarden te bieden. Het aandeel van tijdelijke banen en van flexarbeid vermindert er vanaf 1998.² In Vlaanderen is de arbeidsmarkt nog niet in die mate gespannen. We stellen nog steeds een belangrijke groei vast van flexibele arbeid onder de vorm van

Hfdst. 14 tijdelijke en deeltijdarbeid. Voor een bespreking van de groei van tijdelijke arbeid verwijzen we naar hoofdstuk 14. Hier concentreren we ons op de ontwikkeling van deeltijdarbeid.

Tabel 2.3

Evolutie van tijdelijke en deeltijdse loonarbeid (Vlaams Gewest; 1996-1999)

	1996	1997	1998	1999	'99/'98
Aantal loontrekkenden (n)	1 969 500	2 014 000	2 015 100	2 069 900	+54 700
Tijdelijke arbeid					
– Aantal (n)	131 600	140 600	170 600	193 600	+23 100
– Aandeel (%)	6,7	7,0	8,5	9,4	+0,9
Deeltijdarbeid					
– Aantal (n)	332 500	350 700	377 600	421 200	+43 600
– Aandeel (%)	16,9	17,4	18,7	20,4	+1,6
– Aandeel bij mannen (%)	3,5	3,6	3,9	4,5	+0,6
– Aandeel bij vrouwen (%)	36,4	37,0	39,1	41,4	+2,3
– Aandeel bij vrouwen (15-24 jaar) (%)	27,6	27,0	29,6	29,2	–0,4
– Aandeel bij vrouwen (25-49 jaar) (%)	37,1	38,1	39,8	42,1	+2,4
– Aandeel bij vrouwen (50-64 jaar) (%)	42,6	40,5	44,7	49,1	+4,3

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

2 Fouarge, D., e.a., *Trendrapport Aanbod van arbeid*, OSA, Den Haag, 1998, p. 63-70.

In de periode 1996-1999 werd de groei van het aantal loontrekkenden nagenoeg volledig verklaard door de ontwikkeling van deeltijdarbeid: het aantal loontrekkenden nam toe met 100 000, terwijl het aantal deeltijds werkende Vlamingen met bijna 90 000 is toegenomen. Ook tijdens het recentste jaar zijn de extra loontrekkenden vooral deeltijds werkenden.

Hoewel deeltijdarbeid ook bij de mannen aarzelend blijft toenemen, blijft het anno 1999 een vrouwenzaak. Meer dan 40% van de loontrekkende vrouwen werkt deeltijds, wat in vergelijking met 1996 nogmaals een groei met 5 procentpunten betekent. Binnen de groep vrouwen tekent zich naar leeftijd een uiteenlopende evolutie af: waar deeltijdarbeid bij de groep jongeren op iets minder dan 30% stabiliseert, verhoogt het succes van deeltijdarbeid in toenemende mate naarmate vrouwen ouder worden. Intussen werkt de helft van alle loontrekkende vrouwen ouder dan 50 jaar part-time.

5 *Aandeel van deeltijdsen in arbeidsvolume nog steeds beperkt*

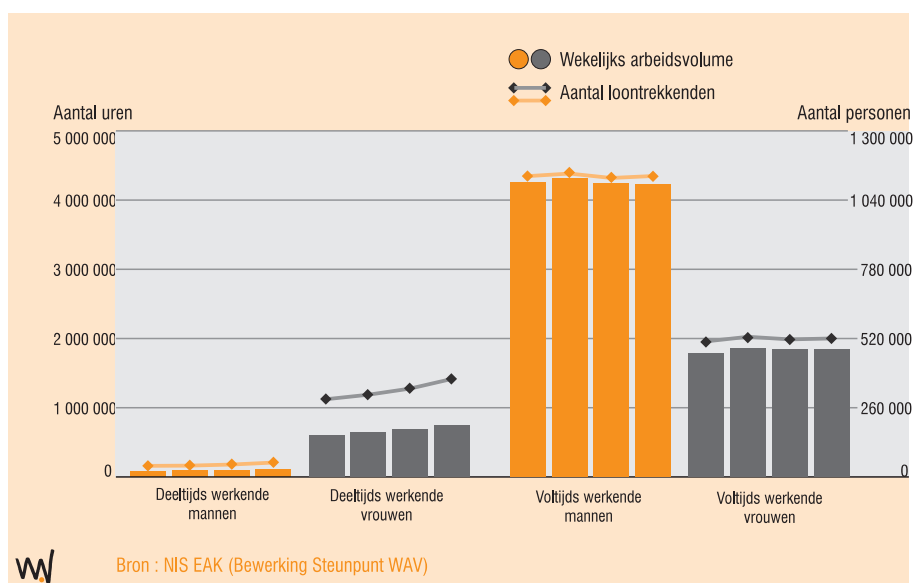
In hoeverre loopt deze evolutie van het aantal werkenden parallel met het arbeidsvolume dat zij presteren? Hier moeten we opnieuw rekening houden met de hervorming van de EAK (zie hoger). Door de omschakeling van een vast meetmoment in de maand april naar een continue bevraging vergelijken we de situatie in een referentieweek in april 1998 (EAK 1998) met de gemiddelde week in 1999 (EAK 1999). Doordat in de 'gemiddelde week' ook vakantieperiodes zijn opgenomen, ligt het aantal gepresteerde uren van de personen met een betrekking een stuk lager. Ook voor deze tijdreeksbreuk werd een correctie doorgevoerd. De methodologie en een overzichtstabel zijn opgenomen in bijlage, de belangrijkste resultaten zijn voorgesteld in figuur 2.3. De grootste groep, het aantal voltijds werkende mannen, bleef 1 130 000 personen groot (zie lijngrafiek en rechterschaal), en hun gepresteerde arbeidsvolume varieerde tussen de 42 en 43 miljoen uren per week (zie balkjes en linkerschaal).

Bij mannen en vrouwen stellen we een gelijklopende evolutie vast: zowel aantal loontrekkenden als hun gepresteerde volume nemen toe bij de deeltijds werkenden, en stabiliseren bij de voltijds werkenden. Ook het aandeel van deeltijdarbeid in het totale arbeidsvolume neemt duidelijk toe: in 1996 presteerden deeltijdsen hiervan 10 %, en drie jaar later 12%. Het aandeel deeltijdsen binnen het arbeidsvolume ligt veel lager dan dat binnen het totaal aantal

loontrekkenden (20%), om de evidente reden dat zij gemiddeld veel minder uren per week presteren in vergelijking met voltijdse werknemers: deeltijdse mannen en vrouwen werken gemiddeld 21 en 22 uur per week, voltijdse werknemers respectievelijk 39 en 38 uur.

Figuur 2.3

Evolutie van het aantal loontrekkenden en van het gepresteerde wekelijkse arbeidsvolume, naar geslacht, leeftijd en arbeidsregime (Vlaams Gewest, april 1997 - gemiddelde 1999)

Tijdens de periode 1996-1999 werd het arbeidsvolume over meer werkende Vlamingen verdeeld: het aantal loontrekkenden groeide met 5%, hun gepresteerde arbeidsvolume met 3%. Dit komt ten eerste doordat deeltijdarbeid blijft toenemen. Een groei van het aantal personen dat minder dan de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur presteert, heeft als logisch gevolg dat het beschikbare arbeidsvolume wordt verdeeld over meer personen (want de wekelijkse arbeidsduur van voltijds en deeltijds werkenden wijzigde nauwelijks tussen 1996 en 1999). Een tweede reden voor deze herverdeling van het arbeidsvolume vinden we in een toename van het aantal personen dat zijn betrekking niet heeft uitgeoefend. Een verklaring hiervoor vinden we in het succes van de loopbaanonderbreking, en in het groeiend aantal personen dat wegens ongeval of ziekte niet op het werk verschijnt.

Hfdst. 19